

Száz éves a Földtani Közlöny

Dr. Tasnádi Kubacska András

I.

„Ezen füzettel kezdi meg a magyarhoni földtani társulat tudományos munkálatainak kiadását, mellyek vagy tagjaitól származnak, vagy megbízásából készültek. Mint tagjai évi járandóságára alapított magánegyletnek, működései csak szerények lehetnek, és legfeljebb belbecsők által érdekesek. Fényes kiadásokat csak az állam által pénzzel segített testületek eszközölhetnek.”

Ezekkel a bevezető sorokkal bocsájtotta útjára a Magyarhoni Földtani Társulat 1856-ban *A Magyarhoni Földtani Társulat Munkálatai* címmel a társulati kiadványok első, szerény füzetét, 1 földtani mappával és 8 kőre metszett táblával. A szerkesztést Kováts Gyula, a Nemzeti Múzeum ásványtárának őre, társulati első titkár végezte.

Megható sorok, de bizakodó sorok is. Cselekedni kell a földtani kutatás, a földtan tudományának széles körben terjesztése ügyében. Nem elég szaküléseket, időnként meghirdetett előadásokat tartani. Azokat meg kell jelentetni! És nem akárhol, és akárhogyan. Ez a probléma többször felmerül még, a pénzihiány máskor is kísért még a további, száz esztendő folyamán. Az Állami Földtani Intézet könyvtárában olvasom a *Munkálatok* első kötetét s íme, a bevezetést követő üres oldalon kézzel írt, kifakult tintájú sorok ötlenek a szemembe:

Szabó József

Kőbánya földtani viszonyai

Előadta a földtani társulat ülésén dec. 28. 1854. (Vasárnapi Újság, II (1855) évf. 4. sz. 29. l.)

Két évvel előbb, mintsem a *Munkálatok* megindultak, Szabó József a Földtani Társulat ülésén elhangzott előadását a *Vasárnapi Újság*-ban jelenteti meg, földtani publicitási lehetőségek hiányában.

A *Munkálatok* nak összesen öt kötete hagyta el a nyomdát, 1856-1870 között. Ezután, 1871-es évfolyamként, 1872-ben lát napvilágot a *Földtani Közlöny* első évfolyama, előbb Winkler Benő társulati első titkár, majd ennek hosszabb külföldi tanulmányútja miatt Bernáth József és Koch Antal társulati titkárok szerkesztésében.

Mit mond Winkler Benő, a *Földtani Közlöny* első számában a Magyarhoni Földtani Társulat r. tagjaihoz intézett beköszöntőjében?: „A társulat szerény anyagi helyzete nem engedi, hogy munkálatait minden évben rendszeren kiadhassa és azokat a tagoknak működésének bizonyítékául átnyújt-

hassa; nem csuda tehát, hogy a vidéki tagok közül számosan, nem lévén rendszeres értesülve a társulat működéséről, ennek kebeléből vagy egészen kiléptek, vagy fennállása iránt kevés érdekeltséget mutatnak.”

Ez a múlt század nehéz politikai és gazdasági viszonyai között tökéletesen érthető. Volt azonban egy másik lehetőség megfelelő kiadvány-sorozatok megjelentetésére, amit Winkler a továbbiak során hangoztat is. Azt írja: „Újabb időben a földtani tudomány felvirágzása érdekében honunkban nevezetes haladás történt, mennyiben a m. k. földművelés, ipar- és kereskedelmi minisztérium által egy önálló m. kir. Földtani Intézet szervezése vétetett fogantatva. Ezen intézkedés által lehetővé tétetett, hogy a Földtan terén gyűjtött, és hazai viszonyainkra vonatkozó ismeretek és vizsgálatok az intézet által kiadandó évkönyvben megjelenhessen.” Ezért a társulat inkább arra törekszik, hogy a „m. kir. Földtani Intézettel szorosabb viszonyba lépve, ennek működését tehetségéhez képest előmozdítsa... a kitűzött célját teljesen elérje: ha önálló kisebb havi füzetekben rövid kivonatokban és cikkekben közölni fogja az irodalom és általában a tudomány terén történt haladást és felfedezéseket, figyelemmel kíséri a hazai tudományos intézetek működéseit, szakgyűléseket rendez s az ezekben előadott tárgyakat a tagok tudomására hozandja.” Íme, a Földtani Közlöny születésének körülményei!

Igaz ugyan, hogy a Társulat kezdetben igyekezett tájékoztatni tagjait a szakülésekről, a pénztár állapotáról, a tagok névsoráról, stb. s ezért 1852-ben két, előző évről Első jelentést és Második jelentést adott ki, de ez egymagában véve, amint láttuk, nem volt elégséges, sőt ezek a jelentések is abba maradtak. Winkler a társulat tagjaihoz intézett beköszöntőjében még azt is bejelenti, hogy a Földtani Közlönyön kívül a Földtani Intézet által kiadandó évkönyv is „a társulat tagjai között, évi illetmény gyanánt, ki fog oszlatni.” Kétszáz példányról volt szó s ez a „járandóság”, azaz a kétszáz intézeti kiadvány szétosztása a Társulat tagjai között szokásban maradt a negyvenes évek derekáig.

Az 1870. november 9-én tartott közgyűlés határozta el a Munkálatok helyett a Földtani Közlöny kiadását. Ez tehát a Közlöny alapításának időpontja s az 1871. évi április hó 26-án tartott rendes évi közgyűlésen Winkler Benő titkári jelentésében már beszámol az első évfolyam első füzetének megjelenéséről.

Természetes, hogy a Földtani Közlöny megindulása, egy évszázadon át tartó élete, sorvadása, vagy felvirágzása összefügg a Társulat sorsával. A folyóirat története egyben a Társulat története is, vagy fordítva. Most mégis elsősorban a Közlöny százéves történetével kívánunk foglalkozni, és csak utalunk arra, hogy a Társulat százéves történetét részletesen és élvezetes stílusban 1958-ban Vendl Aladár megírta. Munkája olyan összefoglalás, amelyben a Közlönyre is számos utalást, nélkülözhetetlen és pontos adatot kapunk.

II.

Az első korszak útkeresésére jellemző, hogy a Jelentésen, a Munkálatokon és a Földtani Közlönyön kívül Földtani Értesítő címen is kiadványt indít a Társulat, tíz évvel a Földtani Közlöny első kötetének megjelenése után. Ennek a Földtani Értesítőnek három évfolyama jelenik meg 1880—1882-ben.

A Földtani Értesítő címszó alá kinyomtatják, hogy: „Megjelenik a társulat szaküléseit követő vasárnapokon. E folyóiratot a társulat rendes tagjai a „Földtani Közlöny”-nyel együtt díj nélkül kapják.” Az első szám első oldalán közreadott Megnyitóban pedig a szerkesztők, Inkey Béla és Schmidt Sándor azt írják: „A Magyarhoni Földtani Társulat választmánya az 1880. évi január hó 18-án tartott ülésében elhatározá, miszerint a folyó évtől kezdve a társulat kiadásában megjelenő „Földtani Közlöny”, a magyar nyelven kívül még egy világnyelven is közzétéve — csak a z eredeti szakértekezéseket tartalmazza, míg annak „Irodalom”, „Vegyesek” és „Társulati ügyek” rovatai, megtoldva — alkalmilag — ismeretterjesztő cikkeikkel, egy külön folyóiratban adandók ki.”

„A Földtani Értesítő kítűzött célja az, — folytatják — hogy szabott időben való és gyorsabb megjelenése által a társulatban nemcsak rendszeres és élénk összeköttetést létesítsen, hanem egyúttal oda törekedjék, hogy a földtani ismeretek részére általánosabb érdeklődést költve, a hazai és a hazánkra vonatkozó szakirodalom nyilvánartatása mellett, a társulat teljes működését tüntesse elő.”

Az újabb lap alapítását az 1880. évi január hó 28-án tartott közgyűlés elfogadta és a Földtani Értesítő megkezdte pályafutását. Első három évfolyama jelent meg 1880—1882 között. Három év múlva, 1882 decemberével jelzett utolsó számmal megszűnik.

Amikor az ember olvassa ezeknek az évtizedeknek különböző kiadványeinek alatt sorakozó köteteit, s bennük a folyóirat-évszámoként újabb és újabb szerkesztőknek, Kováts Gyulának, Szabó Józsefnek, Winkler Benőnek, Hantken Miksának, Schmidt Sándornak, — tehát szakmájuk kitűnőségeinek s koruk első szakembereinek az olvasóhoz intézett bejelentéseit, kérelméit, felhívását, bizakodó és lemondó sorait, kitérőhöztesen benyomást gyakorol ránk. Három évtized vesződsége, nyomorúsága, de elszántsága, a visszavonuló helyébe lépő újabb és újabb szerkesztő szava: nem szabad feladni minden reményt, — lenyűgöző színekkel vetít elénk egy kort, amelyben néhány elszánt ember tartja kezében tudománya sorsát.

Előveszem a Munkálatakat. Az első kötetet két ember, Kováts Gyula első titkár és Pettkó János selmeci akadémiai tanár írták. A második kötetben (1863) Szabó Józsefnek 4 cikke, Kováts Gyulának 3 cikke, Kubinyi Ferenc elnöknek 5 cikke van. A harmadik kötetben (1867) Kubinyinek 6 cikke, Hantkennek, a szerkesztőnek 5 cikke, Szabó Józsefnek 3 cikke olvasható. Jöformán a Nemzeti Múzeum és a pesti egyetem szakemberei tartják vállukon a Társulatot, szerkesztik és túlnyomórészt írják kiadványait.

A helyzet akkor változik, amikor a Földtani Intézetet megalapítják. Olyan intézet alakult, amelynek egyedüli célja, évről évre megújuló programja az ország területének földtani vizsgálata, ásványok, kőzetek, ősmaradványok gyűjtése és leírása, térképek, monográfiák, gyakorlati és tudományos közlemények közreadása.

A Földtani Társulat választmánya, majd közgyűlése, — okosan és helyesen — felhasználja ezt az alkalmat is, hogy szakülései és kiadványai számára pénzt és előadókát biztosítson. Amint az előző években a Nemzeti Múzeummal, most a Földtani Intézettel lép szoros kapcsolatba, amit az átdolgozott alapszabályban is leszögez. Ugyanis a Földtani Intézet alapítóokmánya kimondja, hogy az Intézet évi jelentések kinyomtatásával köteles munkásságáról beszámolni. Ekkor azonban a Társulat tagjainak jó része az intézet Évi Jelentésében kényszerül közreadni kutatásainak eredményeit. A Földtani Társulat választmánya ezért menten összeül és a minisztérium beleegyezésével megegyezést köt a Földtani Intézettel, hogy a Földtani Közlöny legyen egyúttal az intézet hivatalos lapja, és az Évi Jelentéseket a Földtani Közlönyben teszi közzé. A Földtani Közlönynek ekkor, 1882-ben már megjelent a XII. kötete. A következő évben, 1883-ban, a XIII. kötet alakjában úgynevezett Újfolyam lát napvilágot. Ebben a

Földtani Közöny szokásos címlapja és cikksorozata után ugyanabban a füzetben a meginduló földtani intézeti Évi Jelentés teljes címlapja szerepel, az intézeti igazgatói jelentés és felvételi jelentések előtt. Három éven át tart ez az állapot. Ez alatt az idő alatt a Földtani Intézet évi jelentései a Földtani Közönytől függetlenül csak különnyomatban állanak rendelkezésre.

1885-ben ez a felemás állapot megszűnik, nyilván nincs rá többé szükség, mert a Közöny megerősödve képes a maga útján járni, az intézetnek pedig nyilvánvalóan szüksége van az önálló Évi Jelentésekre.

III.

A Földtani Közöny kezdeti évtizedeinek vázolója után magának a Közönynek a tartalmáról a három alkalommal megjelent regiszter-kötetek útján tájékozódhatunk (1884, 1903, 1961). Bizonyos azonban, hogy a múlt történetének tovább bonyolítását és szemléltetését csak a Közöny évfolyamainak és a Társulat történetének összefüggő tanulmányozásával érhetjük el. Tekintettel a száz kötetre, ez nem csekély munka. És tegyük hozzá, látszatra nem valami élvezetes munka. Bizonyára évszázados por kavargó felettük, ha a köteteket polcukról leemeljük. A kései krónikás egy tiszteletreméltó múlt alkotásaival vesződve jut majd előbbre. Így gondoltam. Azután megragadt az időtlenség, a tudomány egészének nagyszerű átértéke, a mindig-jelenvalóság ténye. Ebben az értelemben bearanyozódtak az eleinte keservesnek hitt munkaórák. Kiderült, hogy a legtöbb írás az évtizedek során tovább él, a régi észlelések, kutatói élmények, természeti felfedezések, szakemberi tapasztalatok az időben újra és újra megisméltődnek. Ebből a közös kultúrkinésből, a rég eltávozott elődök hagyatékából meritünk ma is, tudatosan vagy tudattalanul, egyetemi hallgató korunk óta, mindenki, aki földtannal foglalkozik, akit megérintett a geológusszenvedély varázssveszeje. S mire végére jutottam a száz kötetnek, tiszta komolysággal őriztem meg a dolgok tudományos magvát, a tiszteletreméltó emberi erőfeszítések eredményeit és az elődöknek a tudomány állandó fejlődésébe vetett hitét. Ezekkel a korokkal, eseményekkel és emberekkel foglalkozva írtuk meg többen és adta ki százéves fennállása esztendejében a Földtani Intézet a hazai földtan történetének néhány fejezetét (Fülöp J.—Tasnádi Kubacska A., 1969). Ekkor valamennyiünkben, akik a követ írásával foglalkoztunk, felmerült a gondolat, hogy elsősorban pontos levéltári kutatások alapján, azután a fennmaradt elég szegényes írásos anyag, a nagyszámú kinyomatott térkép, munka, cikk, közlemény stb. segítségével, és néhány önéletrajzi emlékezés felhasználásával meg kellene írni a hazai földtan történetét, hitelesen, érzelmi motívumoktól mentesen. Ezek egybefogásával a száz év még átekinthető, anélkül, hogy a szereplők egyéni életének külön-külön gordiusi csomóját kellene megoldanunk, s ehelyett az egész egységes képbe olvadna. A Földtani Közöny száz évének története ebben a nagy keretben nyerhetné el igazi súlyát, ebben bontakozna ki igazán földtörténeti jelentősége. Ez a száz év, a Földtani Társulat, illetve a Földtani Közöny száz éve, súlyban és jelentőségben felér a Földtani Intézet száz évének történeti jelentőségével, elválaszthatatlan attól, amiről bárki meggyőződhet, amikor a Közöny évfolyamait olvassa, s amit az Intézet és a Társulat vezetősége, múltban és jelenben, vallott.

„Az 1871 évtől kezdve tehát a Földtani Közöny volt a Társulat tudományos munkásságának tükrös és lényeges esz-
közze” — mondja V e n d l Aladár (1958). „Ez a folyóirat önálló kutatásokon alapuló értekezéseket, kisebb közleményeket, irodalmi ismertetéseket tartalmazott kezdettől fogva. Egyúttal a Társulat életét: a szaküléseket, választmányi üléseket s a közgyűlést is ismertette.” Eleinte magyar nyelven, de az 1878. évi március hó 5-én tartott rendkívüli közgyűlés határozatából az eredeti vizsgálatokon alapuló cikkeket valamelyik világnyelven is hozta.

Néhány példával illusztrálni szeretném, hogy cikknek, vagy szakelőadásokról készült jegyzőkönyveknek ma is helytálló, igen becses a tartalma. 1883. V. 2-án L ó c z y Lajos előadást tartott a Keleti-Himalájában tett kirándulásáról. Elmondta, hogy 1878 februárjában Darzsilingből a független Szikkimen át, egészen Tibet határáig földtani megfigyeléseket végzett. Megállapította, hogy a Himalája déli lejtőjén az ősi gneisz rétegek a náluk fiatalabb üledékekre vannak rátolva. L ó c z y az Alpokban gyűjtött tapasztalatai alapján egy óriási „földredő” létezésére utalt, melyben a gneisz 25 km szélességben takar fiatalabb képződményeket. (Földtani Közöny, 1883. 211—213. lap.)

Ez a nagyfotosságú megállapítás a szakülés jegyzőkönyvében olvasható. Az Állami Földtani Intézet 100 éves jubileumának ünnepségén az indiai kormány és a Földtani Intézet nevében M. K. Roy Chowdhury tartott ünnepi beszédet s ebben megemlíttette L ó c z y Lajos nagyjelentőségű megállapítását, kiemelte annak történelmi jelentőségét és világviszonylatban is elsőrangú szakirodalmi értékét, miközben hivatkozott az 1883-as Földtani Közönyre.

Említsünk meg egy másik, ma már történeti példát. Ugyancsak a Földtani Társulat előtt tartott előadást R ó t h Samu az őruszini Nagybarlangról, mondván, hogy ott megégett, illetőleg megpörkölt barlangi medve csontokat talált. Nyilvánvaló, hogy hazánk területén ezzel a megfigyeléssel első ízben bizonyítja az ősember jelenlétét.

L ó c z y Lajos a Közöny hasábjain ezt kétségbe vonta. Még később, a Közöny közölte T ö r ö k Aurél, L ó c z y Lajos és Telegdi R ó t h Lajos aláírásával annak a megállapítását, hogy nevezettek a helyszínére kiszálltak, ott ásatást végeztek, az ősembernek semminemű nyomára nem akadtak. A barlangi medve csontjai nem az ősembernek, hanem napjainkban a barlangba látogatóknak (kincskeresőknak, juhászoknak) az alkalmi tűzhelyein szenededtek meg (Földtani Közöny, 1883. XIII. 190. lap). Több, mint fél évszázad múlva V é r t e s László megvizsgálta a Nemzeti Múzeum Föld- és Őslénytanának az őruszini Nagybarlangból származó anyagát, amely R ó t h Samu ásatásainak eredeti dokumentumait tartalmazta. V é r t e s megállapította, hogy R ó t h Samunak volt igaza. Az anyagban megtalálta az ősember csonteszközzeit is és leszögezte, hogy Magyarország területéről ez volt az első olyan megbízható lelet, amelyből ősemberi nyomokat lehet kimutatni. (V é r t e s L. 1954) Azóta V é r t e s észrevételét helyszíni ásatásokkal szlovákiai szakemberek is megerősítették.

Ragadjunk ki egy harmadik példát, az előbbihez hasonló vita eldöntését, amely ugyancsak a Földtani Társulat szakülésein és a Földtani Közöny hasábjain került nyilvánosság elé. Köztudomású a miskolci ősemberi lelet híres tudományos pöre H a l a v á t s Gyula és H e r m a n Ottó között. Ez is a Földtani Társulat színe előtt, a Földtani Közöny lapjain zajlott. 1893 őszén kezdődött és 1907-ben, tehát kerekén 14 év múlva ért véget a Társulat szakülésén, ahol K a d i c Ottokár és P a p p Károly számoltak be arról, hogy a Bükkben valóban élt az ősember, s ezzel H e r m a n Ottónak adtak igazat (Földtani Közöny, 1907. XXXVII.).

A századforduló után a földtan megerősödése hamarosan meglátszik a Földtani Közönyön is. 1906-tól kezdve testes évfolyamok jelennek meg. Nagyjelentőségű, messze kiható tudományos dolgozatok látnak napvilágot. A XXXVI. kötetben, 1906-ban például F r e c h munkája a tengeri eredetű magyarországi karbonról, V a d á s z Elemér munkája Budapest-Rákos felső mediterrán korú faunájáról. Az előbbi 9 táblával, az utóbbi 10 táblával. De még ugyanebben a kötetben közli G o r j a n o v i c — K r a m b e r g e r a horvátországi Krapina diluviális emberének leírását, és I l l é s Vilmos az első magyar Trilobitát, a *Griffithides dobsinensis*-t.

Találomra kiválasztott másik, testes évfolyamban (XXXVIII. 1908.) V o g l Viktor tanulmánya jelenik meg az eoecén Nautilusokról, M é h e s munkája a magyarországi Ostracodákról, S c h a f f a r z i k Ferenc nagyjelentőségű dolgozata a Naptól fölmelegedett szovátai konyhasós tavakról és T r e i t z Péternek napjainkban is alapvető közleménye: Sós földek a Nagy-Alföldön. (Térképpel!)

Hasonló, tanulságos képet kapunk, ha a K ö z l ö n y b e n a S z a b ó József emléke-rem bizottság jegyzőkönyveit tanulmányozzuk. Például 1905. decemberében megállapítják, hogy egyetlen ciklusban (6 év) megjelent kristálytanból és ásványtanból 23, közzétanból 20, bányageológiából 17, agrogeológiából 47, földtanból kb. 100, őslénytanból 108 tudományos dolgozat. Az őslénytani munkák méltatása a következő képpen hangzik: „Az Őslénytan az elmúlt ciklusban különösen fontos munkákkal gazdagította hazánk természetrajzi irodalmát. Ebbe a ciklusba esik ugyan is az első magyarországi trilobita, számos triászkorú tabulata, a legrégebb fogas teknősbéka, több kretabeli dinosaurus, egy harmadkori teljes bálna és szarvascsontváz, továbbá a diluviális ember maradványainak a fölfezése és leírása.” (Földtani Közöny, 1906. XXXVI. 76. lap.)

Ha sorra vesszük az egyes évfolyamokat, egymásután tűnnek elő a földtan, őslénytan és ásványtan művelőinek hazai, sőt világviszonylatban is klasszikussá vált nevei. Először rendszerint egy-két kisebb jelentőségű, inkább szárnypórbálgató dolgozat. Majd egymást követik hosszú évek során át az illető szerzők jobbnál jobb cikkei, míg végül rálopozunk a nekrolójakra. Kitűnő életrajzok akadnak közöttük. (Böckh János nekrológja Zsigmondy Vilmosról, T. Róth Lajos emlékezése Hofmann Károlyról, Koch Antal életrajza Hantken Miksáról, Primics Györgyről, Szabó Józsefről.)

Különösen érdekesek a nemzetközi földtani kongresszusokra kiküldött bizottságok jelentései. Így például a berlini, 3-ik (1885) ülészakra elkészített „a nomenklaturai és térképjelzések egyveretősége ügyében” — című előterjesztés. Szabó József vitte magával. A hazai bizottság nem kisebb emberekből állott, mint Szabó József, Hofmann Károly, Böckh János, Inkey Béla, Lóczy Lajos, T. Róth Lajos, Pethő Gyula. Ma, amikor évtizedek óta fáradságos hazai szaknyelvünk „egyveretőségének” munkálásán, ámulva olvassuk a 10 nyomtatott lap terjedelmű, mindenre kiterjedő, pompás magyarnyelvű összeállításokat, magyarázatokat, ásványtani, közzetani, sztratigráfiai táblázatokat. (Földtani Közöny, XVI. 30. lap.)

Tudatosan hangsúlyoztam, hogy kitűnő magyarsággal megírt nevezéktani előterjesztések ezek. Rögtön megmondom, miért emelem ki.

Az elmúlt esztendőik során volt olyan vélemény a magyar geológusokról, amely kárhóztatta úttörő nagyjaink „idegen” eredetét, hibás, pongyola magyarságú írásmódját, a külfölddel való érintkezés teljes hiányát. „A kiegyezés után tiszta német bányász-levegőben dolgoztak geológusaink. Alig tudtak magyarul. A geológus még „geológ” volt, a germanizmusok ellepték az írásokat, a szakkifejezések kiforratlanok és sokszor egyszerűen a német szavakat használják. A geológusok szűk látókörűen, csak a legszűkebb hazai részletekkel foglalkoznak, s minden messzebbmenő összehasonlításoktól, egybevetésektől tartózkodnak.” Cholnoky Jenő írta ezt 1920-ban. Majd így folytatja: „Magyar kortársai közül (tudniillik Lóczynak) senki sem mert és senki sem tudott ilyen problémákkal foglalkozni, hanem csak a részletes fölvételek gépies leírásait látjuk munkájukban. Szabó József nyúlt bátrabb kézzel a dologhoz, de elméletei nagyon szerencsétlenek, tapasztalata nagyon kevés, hiába, nagyon keveset járt külföldön”.

Nem érdemes szellemekkel viaskodni. Még akkor sem, ha nyilvánvaló rosszmagúság és szakmai pókhendiség olvasható ki az ilyen írásból. De éppen a Földtani Közöny száz évfolyama tanít meg valamennyiünket annak a történelmi folyamatnak az értékelésére, amellyel a magyar földtan sorsa elindult. Az idegenben, Sziléziában született Hantken Miksa zsinóros magyar ruhában rajzoltatta le magát. Bécsből Böckh János hazajött, amikor hírejárt, hogy idehaza Földtani Intézetet szeretnének alapítani. Hantken Miksának, Szabó Józsefnek és a többieknek kiterjedt külföldi kapcsolatairól, franciás szellemű műveltségéről, széleskörű olvasottságáról csak tisztelettel és bámullattal beszélhetünk, ha a Földtani Közöny régi számaint olvassuk. És ezekben a régi folyóirat-füzetekben oly óriás irodalmi ismertetéshez akadunk, amin napjaink Közönyének valóban elsőrangú irodalmi tájékoztatása sem tesz túl.

A száz éves Földtani Közöny földtanunk történetének legerősebb, legértékesebb dokumentuma. De egyben egész természettudományunknak valóságos szakmai és kultúrhistoriai forrása. Ha olvassuk gondolatait, leírásait, múltjából felénk rajzó nagyságainak feljegyzéseit, mind ezt magunkénak érezzük, tanítványi szeretettel fogadjuk. Megható, de felemelő olvasmány ez a száz kötet, mert végtelen szorgalom, erőfeszítés és áldozatkészség árad belőlük. Minden kötet egyúttal oszlopa a mának és a jövőnek.

Irodalom — References

Boda J. — Kaszap A. — Lengyel E. (1961): Földtani Közlöny. Regiszter kötet, 1900–1960. — Cholnoky J. (1903): Mutató a Földtani Közlöny XIII–XXX. kötetéhez — Cholnoky J. (1920): Lóczy Lajos. Földrajzi Közlemények, 48. p. 33. — Fülöp J. — Tasnádi Kubacska A. (1969): 100 éves a Magyar Állami Földtani Intézet — Halaváts Gy. (1884): A Magyarhoni Földtani Társulat 1852–1882. évi összes kiadványainak betűsoros tartalom-mutatója — Vendl A. (1958): A százéves Magyarhoni Földtani Társulat története. Műszaki Tudománytörténeli Kiadványok, 9. p. 1–267. — Vértes L. (1954): A Kárpátok vidékének első paleolit eszközei. Anthropozoikum 4. p. 13–17., Praha.

The 100 years of the Bulletin of the Hungarian Geological Society

A. Tasnádi-Kubacska

On the 9th of November, 1870, the general assembly of the Hungarian Geological Society decided to issue a scientific journal — Földtani Közlöny. Hence the date of founding of the Földtani Közlöny. In his address to the general assembly on April 26, 1871, secretary Benő Winkler already reported on the publication of the first fascicles of the first volume.

It is quite natural that the starting, the 100-year life, the decline and the boom of Földtani Közlöny are inseparable from the career of the Society. The history of the journal is, at the same time, the history of the Society, and vice-versa. Nevertheless, the author seeks here to concentrate on the 100-year story of the Földtani Közlöny, and the reader is referred to Aladár Vendl's exhaustive and enjoyable description from 1958 on the Society's one hundred years.

After outlining the Földtani Közlöny's early decades, the reader can be informed on the content of the journal in the registers published on three occasions. It is sure, however, that the real history of the journal can be visualized only by a continuous study of the Közlöny's volumes and of the Society's story. Taking into consideration the 100 volumes available, this is not a simple work. And let us add to this, that this does not seem to be too delightful, either. The dust of a century's time might be stirred, if taking the volumes off their shelves. As a late chronicler, I would have a painful job in scanning these respectable writings of the past, I thought. And then suddenly, I was fascinated by the grand sensation of timelessness, of the inseparability of past and present and future. Thus what I had believed to be a waste of time, became hours of most pleasant work. Most writings have proved to remain fresh through the decades, early observations, experiences, discoveries, and findings were found to revive and be reproduced now and again by later workers. An inexhaustible common treasury of knowledge, a common legacy of early predecessors, these writings have become sources, that we, who are engaged in geology, have been drawing upon, consciously or unconsciously, since our college time.

„Consequently, since 1871, Földtani Közlöny has been the mirror and an essential tool of the Society's scientific activities”, Aladár Vendl says. „This journal has contained, from the very beginning, essays based on independent research, minor communications, papers, and literature reviews. In addition, it has reported on various events in the Society's life: technical meetings, meetings of the Board Trustees, and general assemblies.” Initially, all writings were published in the Hungarian language, but, on decision of the extraordinary general assembly, March 5, 1878, papers based on original research were then published in one of the international languages, too.

Let us illustrate by a few selected examples, how valid and valuable the content of various papers or technical lectures still is. On May 2, 1883, Lajos Lóczy held a paper on his excursions in the eastern Himalayas. In February 1878, he had conducted geological observations on his journey from Darjeeling, through the independent Sikkim, up to the frontier of Tibet, he said. He found that on the southern slope of the Himalayas the ancient gneisses were thrust over younger deposits. On the basis of his experiences gained in the Alps, Lóczy suggested the existence of an enormous „earth fold” in which the gneisses cover younger formations in 25 km width (Földtani Közlöny, 1883, pp. 211–213).

This statement of great importance can be read in the minutes of a technical meeting. On the Centenary celebrations of the Hungarian Geological Institute, Ch. Roy addressed the meeting on behalf of the Indian Government and the Indian Geological Survey and recalled Lajos Lóczy's statement, referred to the 1883 volume of Földtani Közlöny, and stressed the historical significance and value of this journal as a contribution to world geological literature.

Let us quote another example, which belongs today already to history. Also, it was at a meeting of the Society when Samu Róth presented a paper on the large cave of Óruzsán, saying that he had found there burnt bones of cave-bear. Obviously, this observation was the first to prove the occurrence of early man in Hungary's territory. Lajos Lóczy threw discredit upon this in the *Közlöny*. Still later, the *Közlöny* published a statement, signed by Aurél Török, Lajos Lóczy, and Lajos Teleki Róth, that the afore-mentioned workers had visited the locality and made excavations there, but could not find any trace of early man. The bones of cave-bear would have been burnt by the camp-fires of recent visitors (treasure-hunters, shepherds) rather than by early man's fires (*Földtani Közlöny*, 1883, XIII). More than half a century later, László Vértes examined the Óruzsán material in the geological and paleontological collections of the Hungarian National Museum, which comprised the original specimens yielded by Samu Róth's excavations. Vértes came to the conclusion that Samu Róth had been right. In the material he discovered the bone tools of early man and stated that this was the first reliable evidence of early man's remains in the territory of Hungary. Vértes' observations have since been confirmed by excavations carried out by Czechoslovak specialists, too.

An examination of the minutes of the Szabó József Memorial Medal Committee in *Földtani Közlöny* is also very instructive. (Nota bene, this is the highest distinction which is awarded to the author of the most outstanding geological work during the term between two elections.) For instance, in December of 1905 it was stated that during one term (6 years) 23 papers had been published on crystallography and mineralogy, 20 on petrography, 10 on mining geology, 47 on agrogeology, about 100 on general geology, and 108 on paleontology. The paleontological works were evaluated as follows: „During the past term, paleontology enriched by important papers the earth-science literature of this country. For it was during this term that the first Hungarian trilobite, numerous Triassic tabulates, the most ancient, toothed turtle, several Cretaceous Dinosaurius, a complete skeleton of whale and of elk and of the remains of Diluvian man were discovered and described.”

If one runs through the individual volumes, Hungarian and worldwide-reputed names of students of geology, paleontology and mineralogy will be found one after another. As a rule, first come a few papers of little significance, being rather the first attempts of the writers. After that follow better and better papers of the same authors and, finally, one finds their necrology. There are excellent biographies among them.

The hundred-year-old *Földtani Közlöny* is the most impressive and valuable evidence of the history of Hungarian geology. However, at the same time, it is a real source for the understanding of the history of natural sciences in general. When we read about the ideas, descriptions and notices written by hosts of outstanding scientists of the past on the pages of this journal, we feel these to be ours and absorb them with a true disciple's affection. These one hundred volumes are touching and breath-taking pieces of reading, for infinite diligence, enthusiasm and generosity emanate from them. Every volume is a pillar of both present and future.